

मालिना । पूज्यमानोऽपसुरीभिश्च ततो विष्णुपुरं व्रजेत् ।
कल्पकोटिशतं यावत्तस्मिन् लोके महीयते । कर्मक्ष-
यादिह पुनर्भुवि राजराजो भूपालमौलिमणिरञ्जित-
पादपीठः । अङ्गान्वितो भवति यज्ञसहस्रयाजी दीप्त-
प्रतापजितसर्वमहीपलोकः । यो दीयमानमपि पश्यति
भक्तियुक्तः कालान्तरे स्मरति वाचयतीह लोके । यो
वा शृणोति पठनीन्द्रसमानरूपः द्वाप्रोति धाम सपुरन्द-
रदेवजुष्टम् । अन्यविधानं हेमा० दा० दृश्यम् एतत्
प्रयोगस्तु मत्कृततुलादानादिपद्धतौ दृश्यः ।

२व्रतभेदे । तत्र व्रतं पञ्चदशदिनसाध्यमेकविंशतिदिन-
साध्यञ्च यथा ।

“पिन्याकाचमतक्रोदकसक्तूनासुषवासान्तरितोऽभ्य-
व्यवहारास्तुलापुरुषः” । विष्णु० सं० । “पिन्याका-
चामतक्रान्त्वसक्तूनां प्रतिवासरम् । एकरात्रोषवासश्च
कच्छः सौम्योऽयसुच्यते” इत्युपक्रमे “एषां तिरात्र-
मभ्यासादेकैकस्य यथाविधि । तुलापुरुष इत्येष ज्ञेयः
पञ्चदशाहिकः” । एषां पिन्याकादीनां पञ्चानां क्रमे-
नैकैकस्य तिरात्राभ्यासेन पञ्चदशाहव्यापी तुलापुरुषाख्यः
कच्छो वेदितव्यः । अत्र पञ्चदशाहिकत्वविधानादुप-
वासस्य निवृत्तिः । यमेन त्वेकविंशतिरात्रिकस्तुलापुरुष
उक्तः “आचासमय पिन्याकं तक्रञ्चोदकसक्तुकान् । तत्रहं
त्प्रहम्प्रयुञ्जानो वायुमक्षस्त्रहृदयम् । एकविंशति-
रात्रन्तु तुलापुरुष उच्यते इति” ।

तुलाप्रग्र(ग्राह)ह पु० प्र+ग्रह वा कञ् पञ्चे अच् इत० । तुला-
स्त्वत्वे सि० कौ० । [ल्युट् ।] तुलादण्डे शब्दार्थचि० ।

तुलामान न० तुलार्थं तोलनार्थं मानं मीयतेऽनेन मा-करणे
तुलायष्टि स्त्री इत० । [तुलादण्डे ।] “स्तोकेनोन्नतिमा-
याति स्तोकेनायात्यधोगतिम् । अहो सुसदृशी चेष्टा
तुलायष्टेः खलस्य च” पञ्चत० ।

तुलावीज न० तुलायाः तोलनस्य वीजं मूलम् । शुञ्जायाम्
तदारभ्यैव हि मानं शास्त्रे दर्शितं यथा “दशैर्गुञ्जं
प्रवदन्ति माषमिति” लीला० [दण्डस्थितस्त्वत्वे प्रग्रहे अमरः ।

तुलासूत्र न० तुलार्थं तोलनार्थं सूत्रम् । तोजनार्थं तुला-
तुलि(ली) स्त्री तुलि(री) +रश्च लः । तुल्यां शब्दरत्ना० ।

तुलिका स्त्री तुल-वा० क्युन् । खञ्जनिकायं त्रिका० ।

तुलित ति० तुला+तत्करोति णिच्-कर्मणि क्त । १परिमिते

“वेऽपीन्द्रपाणितुलितायुधलूनपञ्चाः” भाषः । २सदृशीकृते

तु(तु)लिनी स्त्री तूलं विद्यते फलेऽस्या इति ङीप् वा

पृषो० ह्रस्वः । १शाल्मलिहृत्ते रत्नमाला ।

तु(तु)लिफला स्त्री तुलि तुलयुक्तं फलमस्याः वा पृषो० ।
१शाल्मलीहृत्ते रत्नमाला ।

तुल्य ति० तुलया सम्मतं यत् । १सदृशे अमरः । “सकामां
दूषयंस्तुल्यो न वधं प्राप्नुयाद्भरः” । “सकामां दूषयं स्तु-
ल्योनाङ्गुलिच्छेदमाप्नुयात् मनुः” । “कुम्भकर्षः कपीन्द्रेण
तुल्यवस्यः स्वसुःकतः” रघुः । [वृद्धभिरेकत्व घाने अमरः ।

तुल्यपान न० तुल्येन सजातीयेन सह पानम् । सजातीयै-
तुल्ययोगिता स्त्री अर्थालङ्कारभेदे अलङ्कारभेदे अलङ्कार-
शब्दे ३६६७ दृश्यम् । [“विम्बीलीटाञ्च तुल्यशः” सुश्रु० ।

तुल्यशस् अव्य० तुल्य+शीप्+सार्थे शम् । तुल्यं तुल्यमित्यर्थे ।
तुल्लल पु० कर्मभेदे । तौल्लिशब्दे दृश्यम् ।

तुवर पु० तत्रति हिनस्ति रोगान् सौ० तु-वरच् नि० गुणा-
भावः । १धान्यभेदे शकषायरसे च शतवृत्ति ति० ४आढ-
क्याम् ५सौराष्ट्रमृत्तिकायाञ्च स्त्री प्रित्वात् ङीप् स्वार्थे
क तुवरिकाप्यत्रैव । रसभेदे पुंस्त्री तद्वति ति० अमरः ।
६शसृङ्हीने नरे उणा० ।

तुवरयावनाल पु० कर्म० धान्यभेदे राजनि० । “तुवरो
यावनालस्तु कषायोष्णो विरेचकः । संप्राही वातशमनो
विदाही शोषकारकः” राजनि० ।

तुवरिका स्त्री० तुवरोऽस्तृश्याः ठन् । १सौराष्ट्रमृत्तिकायां
(फटकिरि) अमरः । २आढक्यां (अरहर) भरतः ।

तुवरी स्त्री तु+वरच् प्रित्वात् ङीप् । १आढक्यां २सौरा-
ष्ट्रमृत्तिकायाञ्च (फटकिरि) राजनि० । (तोरी) इति
३धान्यभेदे भावप्र० तद्गुणास्तत्तोक्ता यथा । “तुवरी
ग्राहिणी शीता लक्ष्मी क्षफविषास्रजित् । तीक्ष्णोष्ण
वज्रिणा कण्डूकुष्ठकोठकमिप्रणुत्” । [चक्रमर्दने शब्दच० ।

तुवरीशिख पु० तुवय्यै आढक्या इव शिखा यस्य । रक्त-
तुवि स्त्री० तुम्बी+पृषो० । १तुम्ब्रां । तु-पूर्त्तौ इन् किञ्च ।

२वृद्धशब्दार्थं निचण्टुः । “तुविकूर्मिर्कृत्वावान्” क०
३।२०।३। क-मि वेदे गुणे अकारस्योत्त्वम् “तुविप्राभं
तुविकूर्मिं रभोदाम्” क० ६।२२।५ । “ग्रहेरण् ।
तुविप्राभं बद्धप्राहकम्” भा० “तुविशुभ्र ! तुवि-
क्रतो !” ऋ० ८।६।२ वा ङीप् । “सहस्रेषु तुवीमघ !”
क० १।२६।१ । तुवीमघ कथञ्चन “४ इहासं तुवीरवम्”
क० १०।६।६ ।

तुविस् न० तु-वृद्धौ पूर्त्तौ वा इमि किञ्च । १वृद्धो २प्रज्ञायं
इवञ्च च । “यः सप्तरप्रसृष्टमस्तुविश्रान्” क० २।१२।